

системою довічного найму, колективною відповідальністю та самоуправлінням працівників. США відомі контрактною зайнятістю, індивідуальною відповідальністю та стимулюванням. У Франції працівники мають стабільну зайнятість і високу соціальну підтримку. Ці приклади відображають різні підходи до управління людськими ресурсами та їх взаємодії з соціально-економічним середовищем.

Список використаних джерел

1. Хвесик М., Голян В. Інституціональна модель природокористування умовах глобальних викликів: монографія. К.: Кондор, 2020. 480 с.
2. Економіка підприємства: підручник за заг. ред. С.Ф. Покропивного. Вид. 2-ге, перероб. та доп. К.: КНЕУ, 2006. 350 с.
3. Більський В. Ресурсне забезпечення підприємств агропромислового комплексу. *Економіка АПК*. 2019. № 10. С. 35–37.
4. Колот А. Мотивація персоналу: підручник. К.: КНЕУ, 2002. 186 с.

УДК 338.24.021.8 338.24.021.8

ЧИННИКИ ТРАНСФОРМАЦІЇ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

**Глянь Т.І. здобувач ВО ступеня доктора філософії,
Антощенкова В.В. д.е.н., доцент**

Державний біотехнологічний університет

У роботі обґрунтовано чинники трансформації аграрного сектору, етапи повномасштабної війни та їх вплив на розвиток агробізнесу України, що залишається найбільшою індустрією економіки.

Аграрний сектор України спіткали серйозні труднощі через повномасштабне вторгнення Росії на територію України. Вплив війни на сільське господарство є надзвичайно важливим і має серйозні наслідки для країни та глобального аграрного ринку [1, с.296]. За аналітичними даними агро-медіа холдингу Latifundist Media можна виділити наступні етапи повномасштабної війни та їх вплив на розвиток агробізнесу України:

I Етап – перша стратегічна оборонна операція (24.02.2022 – квітень 2022 р.). Початок повномасштабної війни, Росія окупувала 25% території України. У результаті битв на півночі України Росія відступила з Київської, Чернігівської та Сумської областей. Основні чинники, що впливали на агробізнес: окупація та знищення підприємств, мародерство на ТОТ; дефіцит робочої сили внаслідок міграції та мобілізації; окупація та блокада портів, що спричинило зупинку експорту; недостатність обігових коштів та проблеми з відшкодуванням ПДВ.

II Етап – друга стратегічна оборонна операція (травень – серпень 2022 р.). Бойові дії перенеслись здебільшого на схід та південь України, зросло використання артилерії, що шкодить українським ґрунтам. Звільнено о. Зміїний, що дало змогу розблокувати порти й у серпні розпочати роботу «Зернової ініціативи». Основні чинники, що впливали на агробізнес: зміна логістичних

маршрутів, зростання вартості логістики; складний процес відновлення деокупованих земель; початок роботи «Зернової ініціативи», що дало змогу наростити експорт [2].

III Етап – стратегічна наступальна операція (вересень – грудень 2022 р.). За літо вдалось накопичити сили та засоби для проведення наступальних дій на Харківщині та Херсонщині – звільнено понад 17 тис. км² та до 710 населених пунктів. З жовтня Росія розпочала активно нищити українську енергоінфраструктуру. Основні чинники, що впливали на агробізнес на цьому етапі: мінування територій, що перешкоджає посівній озимих культур; складність збору врожаю у прифронтових зонах, зокрема через мінування; перебої з електроенергією, що вплинули на діяльність аграріїв; зростання вартості ТМР, зокрема добрив, пального, насіння.

IV Етап – третя стратегічна оборонна операція (січень – травень 2023 р.). Росія посилила тиск на позиції Сил оборони України на сході, відбувались тривалі бої за Бахмут, Вугледар та низку інших населених пунктів. РФ продовжувала завдавати ударів по енергооб'єктах, по всій Україні відбувались тривалі вимкнення електроенергії. Основні чинники, що впливали на агробізнес на цьому етапі: скорочення площ для сівби внаслідок окупації та мінування територій; початок блокування поставок агропродукції з боку сусідніх країн; ускладнення логістики, блокування «Зернової ініціативи».

V Етап – друга стратегічна наступальна операція (червень 2023 р. – вересень 2023 р.). Контрнаступ Сил оборони України на півдні та сході України. Проте вони не були такими блискавичними, як попередні, через хорошу підготовку росіян. РФ обстрілювала українську інфраструктуру та вийшла із «Зернової ініціативи». Основні чинники, що впливали на агробізнес: зупинка роботи «Зернової ініціативи»; заборона імпорту с/г продукції з боку європейських країн; запуск альтернативного коридору для експорту агропродукції; обстріли та руйнування портової інфраструктури Одеси та портів Дунаю. В табл.1 проаналізовано чинники трансформації аграрного сектору [3].

Таблиця 1. Чинники трансформації аграрного сектору

Чинники	Пояснення
Зростання витрат на виробництво	Збільшення витрат висуває вимоги до впровадження ефективних технологій, підвищення продуктивності та розвитку стійких стратегій управління ризиками. Збільшення витрат на інновації має декілька переваг: <ul style="list-style-type: none"> • підвищення ефективності; • адаптація до змін; • підвищення конкурентоспроможності; • стимулювання розвитку; • збереження ресурсів.
Зростання вартості енергопродуктів	Збільшення вартості енергопродуктів підвищує витрати не лише на виробництво с/г продукції, а й на транспортування. Це стимулює до пошуку ефективніших технологій та розвитку альтернативних джерел енергії, що впливає на світові ціни на продукти
Кліматичні зміни	На тлі зміни клімату агросектор шукає інноваційні технології та стратегії для забезпечення стійкості й продуктивності. Такий процес адаптації та пошуку нових рішень формує трансформацію агросектору відповідно до нових реалій.

Отже, сьогодні український агробізнес працює в надскладних умовах і демонструє гнучкість та ефективність. Попри складні умови, багато сільгоспвиробників продовжують сіяти, збирати врожаї, доглядати за господарством і віддавати всі зусилля для забезпечення продовольчої безпеки України та світу.

Список використаних джерел

1. Антощенкова В. В., Глянь Т.І. Історичний аспект сталого розвитку в умовах глобалізації. Економічний аналіз. 2024. Том 34. № 1. С. 291-298.
2. Агробізнес України. Інфографічний довідник. Top Lead, Latifundist Media. URL: <https://latifundist.com/novosti/60732-opublikovano-shchorichnij-infobuk-agrobiznes-ukrayini-pid-chas-vijny>
3. Онегіна В.М., Антощенкова В.В. Основи глобальної продовольчої безпеки. «Духовність особистості: методологія, теорія і практика». Volume 1 2022. С.140-149. DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2022-103-1-6-140-149>.

УДК 338.43.008

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ

Дейнега М.В. здобувач ВО ступеня доктора філософії,
Антощенкова В.В. д.е.н., доцент

Державний біотехнологічний університет

У роботі обґрунтовано особливості соціальної відповідальності аграрного бізнесу, як добровільного внеску бізнесу в розвиток суспільства в соціальній, економічній та екологічній сферах, пов'язаний безпосередньо з основною діяльністю компанії.

Соціальна відповідальність повинна розумітися учасниками агробізнесу не лише як гармонійний розвиток суспільства, а й виступати визначальною складовою в оцінці конкурентоспроможності підприємства і країни в цілому. Можна виділити п'ять елементів соціальної відповідальності агробізнесу:

Базовий (загальний). Традиційно його вимоги полягають у сумлінному виконанні бізнесом своїх прямих зобов'язань: виплата достойної заробітної плати; своєчасна та в повному обсязі сплата податків, страхових зборів; випуск продукції та надання послуг належної якості, дотримання технологічних регламентів та стандартів; виконання трудового законодавства; забезпечення безпеки праці; дотримання екологічного законодавства.

Розвиток особистості людини (трудового колективу) та (або) людського капіталу оцінюється за індексом розвитку людського потенціалу та інтелектуального капіталу його робочої сили, розвитку партнерських відносин в організації, ступеня згуртованості трудового колективу. Він пов'язаний з розвитком партнерських внутрішньофірмових відносин та передбачає безпосередній облік інтересів працівників на основі переговорного процесу. На